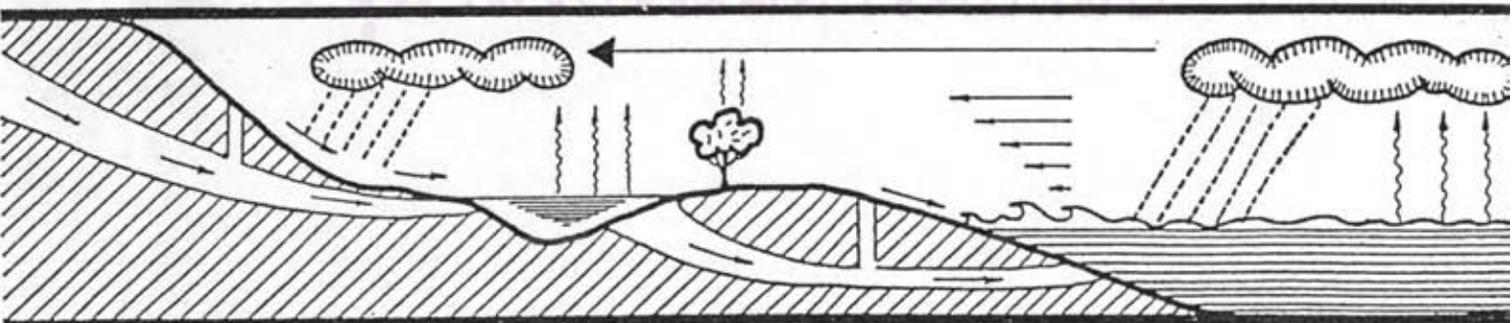

บทที่ 6.

บทสรุป และข้อเสนอนะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้เป็นการพัฒนาแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์สภาพน้ำท่วมในพื้นที่ราบลุ่ม ซึ่งแบบจำลองได้ผ่านการทดสอบทางทฤษฎี และการปรับเทียบแบบจำลองก่อนนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ พื้นที่โครงการชลประทานแม่กลองใหญ่ จากการศึกษาครั้งนี้พอสรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้

6.1 บทสรุป

6.1.1 แบบจำลองที่พัฒนาขึ้น

- 1) แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นแบบจำลอง Bi-dimensional สามารถจำลองการไหลสองทิศทาง ทำให้มีความสามารถจำลองสภาพน้ำท่วมในพื้นที่ราบลุ่มได้ แบบจำลองนี้พัฒนามาจากแบบจำลอง Bi-dimensional ที่คำนวณโดยวิธี finite-difference แบบ implicit scheme
- 2) แบบจำลองนี้เป็น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เขียนด้วยภาษา FORTRAN 77 ใช้ในการคำนวณระดับน้ำและอัตราไหลในทางแกน x กับทางแกน y โดยอาศัยสมการต่อเนื่อง (continuity equation) และสมการโมเมนตัม (momentum equations) ในทางแกน x กับทางแกน y เต็มรูปแบบ สามารถคำนวณการไหลของน้ำแบบไม่คงที่เปลี่ยนแปลงน้อยสภาวะได้วิฤติ (gradually varied unsteady free surface flow in the subcritical range) และใช้สมการของ Manning สำหรับคำนวณค่าความลาดเอียงของแรงเสียดทาน (friction slope)
- 3) แบบจำลองสามารถศึกษาสภาพน้ำท่วมในพื้นที่ราบลุ่ม โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นโครงข่าย (mesh net work) แบบเมตริก $m \times n$ (m คือ จำนวน cell ในทิศทาง x และ n คือ จำนวน cell ในทิศทาง y) นอกจากลักษณะของทางน้ำระหว่าง cell ที่เป็นแบบคลอง หรือ river แล้ว แบบจำลองยังสามารถประยุกต์ใช้กับทางน้ำที่เป็นอาคารบังคับน้ำต่าง ๆ ได้ เช่น ท่อลอด ฝาย ประตูระบายน้ำ และเครื่องสูบน้ำได้ด้วยเช่นกัน
- 4) ข้อจำกัดของแบบจำลองที่พัฒนาขึ้นอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามขนาดของหน่วยความจำของคอมพิวเตอร์ที่ใช้ สำหรับการศึกษารุ่นนี้ เนื่องจากโปรแกรมถูก compiled ด้วย Microsoft FORTRAN 77 Version 4.10 ภายใต้ DOS ด้วยขนาดหน่วยความจำ 640 K จึงกำหนดให้แบบจำลองมีข้อจำกัดดังนี้

ข้อมูล	จำนวนสูงสุดที่สามารถใช้งานได้
cell	50
link	100
ประตูระบายน้ำและเครื่องสูบน้ำ	20
ฝาย	20
เงื่อนไขขอบเขตที่เป็นอัตราไหล	10
เงื่อนไขขอบเขตที่เป็นระดับน้ำ	10

6.1.2 การทดสอบแบบจำลอง

- 1) ผลการทดสอบแบบจำลองในการคำนวณระดับน้ำ และอัตราไหล พบว่า ค่าที่คำนวณได้มีความเที่ยงตรง และเสถียรภาพดี เมื่อเทียบกับค่าวิเคราะห์จริง
- 2) ผลการทดสอบค่า weighting coefficient ของ time scheme, θ พบว่าค่า 0 เท่ากับ 1.00 ให้เสถียรภาพในการคำนวณของแบบจำลองดีที่สุด
- 3) ผลการทดสอบความถูกต้องในการคำนวณค่าระดับน้ำ และอัตราไหลของแบบจำลอง พบว่า ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาที่ใช้ในการคำนวณ, Δt และระยะทางระหว่าง cell, Δx หรือ Δy ในรูปของค่า Courant number โดยที่เมื่อค่า Courant number ไม่เกิน 0.1 จะให้ค่าผิดพลาดเฉลี่ยจากการคำนวณระดับน้ำ และอัตราไหลไม่เกิน 3% ฉะนั้น ค่า Courant number ไม่เกิน 0.1 จึงมีความเหมาะสมที่จะใช้เป็นเกณฑ์ในการประยุกต์ใช้ต่อไป

6.1.3 สรุปผลการประยุกต์ใช้ในกรณีตัวอย่าง

- 1) การประยุกต์ใช้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์กับพื้นที่ศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับเทียบแบบจำลองเพื่อกำหนดค่าพารามิเตอร์ที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่นั้น ๆ ก่อนนำค่าพารามิเตอร์นั้นไปใช้ในการคำนวณต่อไป ในการศึกษาค้างนี้ค่าพารามิเตอร์ดังกล่าว ได้แก่ ค่า สปส. ความขรุขระ Manning's n ค่าตัวแปร k กับ x ที่ใช้คำนวณ routing ด้วยวิธี Muskingum และค่า สปส. น้ำท่า (Runoff coefficient) ผลการปรับเทียบผลการคำนวณกับข้อมูลที่มีการบันทึกไว้ พอสรุปได้ดังนี้

- 1.1 จากการเปรียบเทียบค่า สปส. ความขรุขระ Manning's n ของทางน้ำภายใน
โครงข่ายของพื้นที่ศึกษา พบว่าพื้นที่น้ำท่วมที่คำนวณส่วนใหญ่ให้ค่าใกล้เคียงกับ
ค่าพื้นที่น้ำท่วมจริงเมื่อใช้ค่า n เท่ากับ 0.040 เมื่อเทียบกับผลการศึกษากการ
จำลองน้ำท่วมที่ทราบทางทิศตะวันตกของกรุงเทพฯ ซึ่งเลือกใช้ค่า n ในช่วง
0.035 ถึง 0.050 (LANTI, 1982 และ CHAIWAT, 1983) จะเห็นว่า
ค่า n เท่ากับ 0.040 สำหรับพื้นที่ศึกษานี้ อยู่ในช่วงที่การศึกษาที่ผ่านมาใช้อ้อย
จึงสมควรนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษารั้งต่อไป
 - 1.2 จากการเปรียบเทียบค่า สปส. ของ Muskingum ที่ใช้ในการหลากอัตราน้ำหลาก
จากที่ตั้งเขื่อนเขาแหลมในลำน้ำแควน้อย และอัตราน้ำหลากจากที่ตั้งเขื่อนศรีฯ
ลงสู่แม่น้ำแม่กลองที่ อ. เมือง จ. กาญจนบุรี กับข้อมูลอัตราไหลของแม่น้ำแม่กลอง
ในช่วงเวลาระหว่างปี 1965 ถึงปี 1988 โดยกำหนดให้ใช้อัตราไหลของสถานี
ที่บ้านวังขนาย (K11) เป็นอัตราไหลของแม่น้ำแม่กลอง พบว่าค่า k กับค่า x
ที่เหมาะสมมีค่าเท่ากับ 45 ชั่วโมง กับ 0.16 ตามลำดับ
 - 1.3 จากการเปรียบเทียบค่า สปส. น้ำท่า ของพื้นที่รับน้ำทางทิศตะวันตกของพื้นที่ฝั่งขวา
ประกอบด้วยลักษณะสภาพของพื้นที่ พบว่า ค่า สปส. น้ำท่า เท่ากับ 0.50 ให้ผล
การคำนวณเหมาะสมที่สุด
- 2) จากการวิเคราะห์สภาพน้ำท่วมในพื้นที่ศึกษาของการศึกษานี้ พอสรุปสาเหตุสำคัญที่ผล
ต่อการเกิดน้ำท่วม ดังนี้
 - 2.1 ฝนตกในฝั่งที่ด้านเหนือ ชื่อนั้น ไปและฝนตกในฝั่งที่ด้านท้ายเขื่อนลงมาเช่นฝน
ที่ตกในพื้นที่ศึกษาและพื้นที่ภูเขาทางทิศตะวันตกซึ่งก่อให้เกิดน้ำหลากจากภูเขาไหล
เข้าสู่พื้นที่ศึกษา ในกรณีที่ฝนส่วนใหญ่ตกในฝั่งที่ด้านเหนือ ชื่อนั้น เขื่อนทั้งสองจะ
สามารถควบคุมปริมาณน้ำหลากเนื่องจากฝนไว้ได้ ทำให้สามารถช่วยลดสภาพ
น้ำท่วมลงได้
 - 2.2 ระดับน้ำในแม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำท่าจีน และระดับน้ำทะเล เป็นปัจจัยสำคัญใน
การระบายน้ำจากพื้นที่น้ำท่วม ปริมาณน้ำหลากที่มาจากลำน้ำต่างๆ เช่น ลำน้ำ
แควน้อย ลำน้ำแควใหญ่ และลำน้ำสาขาย่อยต่างๆ จะไหลลงสู่แม่น้ำแม่กลองซึ่ง
จะมีผลโดยตรงต่อระดับน้ำในแม่น้ำแม่กลอง
 - 2.3 พื้นที่ศึกษามีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มต่ำ ขาดคลองระบายน้ำภายในพื้นที่
และจุดระบายน้ำหรือประตูระบายน้ำออกจากพื้นที่ที่เพียงพอ
 - 3) จากผลการประเมินขนาดของพื้นที่น้ำท่วมของเหตุการณ์จำลองในกรณีต่างๆ ทำให้
สามารถวิเคราะห์บทบาทของแต่ละเขื่อนในการลดพื้นที่น้ำท่วมในเหตุการณ์ทั้ง 4 ปีได้
โดยประเมินจากขนาดพื้นที่น้ำท่วมที่ลดลงเนื่องจากแต่ละเขื่อนดังแสดงในตารางที่ 6-1
ผลการวิเคราะห์สภาพน้ำท่วมในเหตุการณ์ต่างๆ พอสรุปตามสาเหตุของน้ำท่วม ได้ดังนี้

- 3.1 ในปี 1972 และปี 1974 ปริมาณฝนส่วนใหญ่ตกในคืนที่ลมน้ำตอแนวด้านเหนือที่ตั้งเขื่อนเขาแหลม ก่อให้เกิดน้ำหลากในลำน้ำแควน้อยที่มีปริมาณมาก ซึ่งเขื่อนเขาแหลมสามารถลดปริมาณน้ำหลากลงได้มาก ทำให้เขื่อนทั้งสองสามารถลดพื้นที่น้ำท่วมได้ 86.6-95.1%
- 3.2 ในปี 1982 และปี 1983 ปริมาณฝนที่ตกในคืนที่ลมน้ำตอแนวด้านท้ายเขื่อนทั้งสองมีปริมาณมาก ซึ่งไม่สามารถควบคุมได้โดยเขื่อนทั้งสอง ก่อให้เกิดปริมาณน้ำหลากจากลำน้ำสาขาย่อยที่มีมากจนทำให้ปริมาณน้ำหลากในแม่น้ำแม่กลองมีมากตามไปด้วย ปริมาณฝนที่ตกมากในคืนที่ศึกษารวมทั้งน้ำหลากจากภูเขาที่มีปริมาณมาก ทำให้บทบาทของเขื่อนทั้งสองในการลดพื้นที่น้ำท่วมเหลือเพียง 37.2-38.5%
- 3.3 จะเห็นได้ชัดว่า เขื่อนทั้งสองสามารถช่วยลดปริมาณน้ำหลากจากลำน้ำแควน้อยและแควใหญ่ที่เกิดจากฝนตกในคืนที่เหนือเขื่อน ซึ่งส่งผลทำให้อัตราไหลและระดับน้ำในแม่น้ำแม่กลองลดลงตามไปด้วย ทำให้เขื่อนทั้งสองมีบทบาทช่วยลดสภาพน้ำท่วมได้ดี

ตารางที่ 6-1 บทบาทของแต่ละเขื่อนในการลดพื้นที่น้ำท่วม (%)

ปี	เขื่อนเขาแหลม	เขื่อนศรีฯ	ทั้งสองเขื่อน	สาเหตุน้ำท่วม
1972	92.4	2.7	95.1	ฝนส่วนใหญ่ตกในคืนที่เหนือเขื่อนเขาแหลม
1974	81.5	5.1	86.6	ฝนส่วนใหญ่ตกในคืนที่เหนือเขื่อนเขาแหลม
1982	12.5	24.7	37.2	ฝนส่วนใหญ่ตกในคืนที่ท้ายเขื่อนทั้งสอง
1983	14.5	24.0	38.5	ฝนส่วนใหญ่ตกในคืนที่ท้ายเขื่อนทั้งสอง

4) จากผลการประเมินระยะเวลาที่น้ำท่วมขังในคืนที่ต่างๆ ของเหตุการณ์จำลองในกรณีต่างๆ ทำให้สามารถวิเคราะห์บทบาทของแต่ละเขื่อนในการลดระยะเวลาที่น้ำท่วมขังในเหตุการณ์ทั้ง 4 ปีได้ โดยประเมินจากระยะเวลาที่ท่วมที่ลดลงในแต่ละคืนที่เนื่องมาจากแต่ละเขื่อนดังแสดงในตารางที่ 6-2 และตารางที่ 6-3 พอสรุปได้ดังนี้

- 4.1 ในปี 1972 และปี 1974 พื้นที่ศึกษาเกิดน้ำท่วมในทุกคืนที่ เขื่อนเขาแหลมสามารถลดระยะเวลาท่วมในคืนที่ฝั่งขวา, คืนที่ฝั่งซ้ายตอนบน, คืนที่ฝั่งซ้ายตอนกลาง และคืนที่ฝั่งซ้ายตอนล่าง 16-26 วัน, 13 วัน, 4-5 วัน และ 2-3 วันตามลำดับ ในขณะที่เขื่อนศรีฯ สามารถลดระยะเวลาท่วมในคืนที่ฝั่งขวา, คืนที่

ตารางที่ 6-2 บทบาทของเชื้อแบคทีเรียในภาวลดระยะเวลากวาม (วัน)

ปี	สิ่งจว	ฝั่งซ้ายตอนบน	ฝั่งซ้ายตอนกลาง	ฝั่งซ้ายตอนล่าง	สาเหตุน้ำท่วม	สภาน้ำท่วม
1972	26	13	4	3	ผส่วนใหญ่ตกในตมที่เหนือเหนือ ฮาแหลม	น้ำท่วมในตมที่
1974	16	13	5	2	ผส่วนใหญ่ตกในตมที่เหนือเหนือ ฮาแหลม	น้ำท่วมในตมที่
1982	4	1	0	0	ผส่วนใหญ่ตกในตมที่ท้ายเหนือแก่งสอง	น้ำท่วมในตมที่ฝั่งขวาและฝั่งซ้ายตอนบน
1983	11	1	1	0	ผส่วนใหญ่ตกในตมที่ท้ายเหนือแก่งสอง	น้ำท่วมในตมที่ท้ายเหนือแก่งสอง

ตารางที่ 6-3 บทบาทของเชื้อราในภาวลดระยะเวลากวาม (วัน)

ปี	สิ่งจว	ฝั่งซ้ายตอนบน	ฝั่งซ้ายตอนกลาง	ฝั่งซ้ายตอนล่าง	สาเหตุน้ำท่วม	สภาน้ำท่วม
1972	4	1	0	0	ผส่วนใหญ่ตกในตมที่เหนือเหนือ ฮาแหลม	น้ำท่วมในตมที่
1974	6	0	0	1	ผส่วนใหญ่ตกในตมที่เหนือเหนือ ฮาแหลม	น้ำท่วมในตมที่
1982	13	3	0	0	ผส่วนใหญ่ตกในตมที่ท้ายเหนือแก่งสอง	น้ำท่วมในตมที่ฝั่งขวาและฝั่งซ้ายตอนบน
1983	22	1	1	0	ผส่วนใหญ่ตกในตมที่ท้ายเหนือแก่งสอง	น้ำท่วมในตมที่ท้ายเหนือแก่งสอง

ฝั่งซ้ายตอนบน, ฝั่งที่ฝั่งซ้ายตอนกลาง และฝั่งที่ฝั่งซ้ายตอนล่าง 4-6 วัน, 1 วัน, 0 วัน และ 1 วัน ตามลำดับ

- 4.2 ในปี 1982 และปี 1983 ฝั่งที่ศึกษาเกิดน้ำท่วมในทุกฝั่งยกเว้นฝั่งที่ฝั่งซ้ายตอนล่าง เชื้อนเขาแหลมสามารถลดระยะเวลาที่น้ำท่วมในฝั่งที่ฝั่งขวา, ฝั่งที่ฝั่งซ้ายตอนบน และฝั่งที่ฝั่งซ้ายตอนกลาง 4-11 วัน, 1 วัน และ 1 วันตามลำดับ ในขณะที่ เชื้อนศรีฯ สามารถลดระยะเวลาที่น้ำท่วมในฝั่งที่ฝั่งขวา, ฝั่งที่ฝั่งซ้ายตอนบน และฝั่งที่ฝั่งซ้ายตอนกลาง 13-22 วัน, 1-3 วัน และ 1 วัน ตามลำดับ

6.2 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาการประเมินสภาพน้ำท่วมในฝั่งที่ศึกษาไม่ประเดิม ขนาดของฝั่งที่น้ำท่วม และระยะเวลาที่น้ำท่วมซึ่งด้วยแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ที่ได้พัฒนาขึ้นมา นี้ ทำให้ทราบว่าแบบจำลองดังกล่าวสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาและวิเคราะห์สภาพน้ำท่วมที่ราบลุ่มได้เป็นอย่างดี เนื่องจากระยะเวลาและงบประมาณในการศึกษาค่อนข้างจำกัดเนื่องมาจากเป็นการศึกษาวิทยาการใหม่สำหรับผู้สนใจในการนำแบบจำลองดังกล่าวไปพัฒนาต่อไป หรือมาศึกษาปัญหาอื่นควรได้ทำการศึกษาโดยมีข้อเสนอแนะบางประการ ดังต่อไปนี้

6.2.1 แบบจำลองทางคณิตศาสตร์

- 1) ผลการคำนวณทั้งระดับน้ำและอัตราไหลที่ตำแหน่งและเวลาใด ๆ จากแบบจำลองเป็นผลลัพธ์ในรูปตัวเลข ในการประเมินสภาพน้ำท่วมในฝั่งที่ศึกษา เมื่อต้องการแสดงผลลัพธ์ของขนาดและตำแหน่งฝั่งที่น้ำท่วมทั่วทั้งโครงข่ายของฝั่งที่ศึกษา ออกมาเป็นรูปภาพ (graphic) จะต้องทำการพัฒนาแบบจำลองเพิ่มเติมโดยใช้โปรแกรมวาดภาพที่เหมาะสมมาทำการพัฒนาเป็นโปรแกรมเฉพาะสำหรับนำผลที่คำนวณได้จากแบบจำลองมาแสดงเป็นรูปภาพฝั่งที่น้ำท่วมพร้อมกันทั่วทั้งโครงข่าย การแสดงผลลัพธ์อย่างนี้จะช่วยให้เข้าใจผลการจำลองสภาพน้ำท่วมได้อย่างสะดวก และรวดเร็ว
- 2) เมื่อแทนค่าสมการ finite-difference สำหรับทุก cell และทุก link ให้อยู่ในรูป matrix ก่อนที่จะหาคำตอบจากการแก้สมการ Simultaneous โดยจัดตัวแบบเกาส์ (Gaussian Elimination Method) พบว่าตัวแปรของ matrix ใช้หน่วยความจำของคอมพิวเตอร์เป็นจำนวนมาก และค่าของตัวแปรหลายตำแหน่งใน matrix มีค่าเท่ากับศูนย์ ซึ่งเป็นภาระสิ้นเปลืองหน่วยความจำของคอมพิวเตอร์โดยใช่เหตุ ควรหารูปแบบการเก็บข้อมูลให้ประหยัดหน่วยความจำของคอมพิวเตอร์ เช่น การเก็บข้อมูลในรูปของ banded matrix เป็นต้น ซึ่งจะทำได้

หน่วยความจำส่วนที่ประหยัดได้^{นี้}ไปเพิ่มเติมโปรแกรมส่วนอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น เพิ่มจำนวน cell และ link เป็นต้น

- 3) วิธีการคำนวณพื้นที่หน้าตัดการไหล และพื้นที่ผิวน้ำเปิดจากกราฟที่ได้จากการกำหนดค่าความสัมพันธ์ต่าง ๆ ด้วยความสัมพันธ์เชิงเส้น 2 เส้น อาจมีข้อได้เปรียบในด้านความกระชับรัด และความสะดวกในการจัดเตรียมรูปแบบของข้อมูล แต่ก็ทำให้ความถูกต้องในการคำนวณลดลง หากต้องการผลการคำนวณที่มีความถูกต้องมากขึ้น ควรปรับปรุงกราฟให้มีการกำหนดความสัมพันธ์ที่มีความละเอียดมากขึ้น

6.2.2 แนวทางการประยุกต์ใช้

- 1) ในการวิเคราะห์น้ำหลากจากที่ตั้งเขื่อน เขาแหลม ไหลเข้าแกว่น้อย และน้ำหลากจากที่ตั้งเขื่อนศรี ฯ ไหลเข้าแกวใหญ่ ก่อนไหลมาบรรจบกันลงสู่แม่น้ำแม่กลองที่ อ. เมือง จ.กาญจนบุรี ควรมีการวัดข้อมูลน้ำหลากในทั้งสองลำน้ำก่อนที่จะไหลมาบรรจบกัน เพื่อให้การปรับเทียบผลการหลากในแต่ละลำน้ำมีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น
- 2) เฉพาะส่วนของแม่น้ำแม่กลองมีความยาวถึง 143 กม. ค่าระดับน้ำและอัตราไหลที่ระยะทางต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ฉะนั้น จึงควรมีข้อมูลชลศาสตร์และข้อมูลอุทกวิทยาของแม่น้ำ เพื่อวิเคราะห์ค่าระดับน้ำและอัตราไหลที่ระยะทางต่าง ๆ ได้ถูกต้องมากขึ้น
- 3) เพื่อให้การประยุกต์ใช้แบบจำลองมีความถูกต้องมากขึ้น ควรมีข้อมูลแผนที่ภูมิประเทศที่มีความละเอียดสูงกว่า 1:50,000 ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งจะต้องแสดงเส้นชั้นความสูง สภาพทางกายภาพทั้งหมดทั้งในส่วนของทางน้ำและพื้นที่ราบลุ่มรวมทั้งโครงข่ายของถนน คลองและระบบระบายน้ำต่าง ๆ
- 4) ควรมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นโครงข่ายที่ละเอียดมากขึ้นโดยเพิ่มจำนวน cell ในพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่หรือพื้นที่ความลาดชันมาก เพื่อให้ผลการคำนวณมีความถูกต้องมากขึ้นและแบบจำลองมีเสถียรภาพมากขึ้น
- 5) ควรมีข้อมูลภาคสนามเพิ่มเติม เช่น ระดับน้ำที่ cell ต่าง ๆ และอัตราไหลที่ link ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเงื่อนไขขอบเขตที่เป็นอัตราไหล เพื่อใช้ในการปรับเทียบแบบจำลองหาค่าพารามิเตอร์ที่เหมาะสม ที่สามารถให้ผลการคำนวณใกล้เคียงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมากขึ้น